

189130  
(B13765)

Ο ΕΠΙ  
ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΕΙΧΙΣΜΟΣ  
ΤΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΟΥ ΑΣΤΕΟΣ  
(1576—1588)

ΚΑΙ Η  
“ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΥΛΗ,”

ΥΠΟ  
ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΥ Σ. ΒΡΟΚΙΝΗ.

«Εάν δ' ευαίσθητος λαός ὅστις με τὴν  
φαντασίαν του δίδει ζωὴν καὶ αἰσθησιν  
εἰς αὐτὴν τὴν ἀδρανῆ ὕλην, διὰ τῶν τε-  
χῶν ἐκείνων ἀναμιμνήσκειται τῶν δια-  
κῶν κόπων οὓς οἱ προπάτορες αὐτοῦ ὑ-  
πέστησαν διὰ νὰ τὰ ἀνεγείρωσι, τοῦ  
πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν χυθέντος αἵμα-  
τος, τῆς ἐθνικότητος, τῆς θρησκείας, τοῦ  
ὑπ' αὐτῶν διασωθέντος πολιτισμοῦ, ἐγὼ  
πιστεύω, ὅτι ἀξιοῦται τοῦλάχιστον συγ-  
νώμης».  
Μουστοζίδου «Ἀνασχευή κτλ. σ. 53».

ΚΕΡΚΥΡΑ

ΕΥΡΩΠ. Ν. ΠΕΤΕΛΛΗ



ΓΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ  
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ  
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ



Ο ΕΠΙ  
ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΕΙΧΙΣΜΟΣ  
ΤΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΟΥ ΑΣΤΕΟΥ  
(1576-1588)

ΚΑΙ Η  
“ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΥΛΗ”

ΥΠΟ  
ΑΛΥΡΕΝΤΙΟΥ Σ. ΒΡΟΚΙΝΗ.

14 8 62/92  
Διόγ. α. 62/92

«Εάν δ' ευαίσθητος λαός ὅστις με τὴν  
φαντασίαν του δίδει ζωὴν καὶ αἴσθησιν  
εἰς αὐτὴν τὴν ἀδρανῆ ὕλην, διὰ τῶν τει-  
χῶν ἐκείνων ἀναμινῆσκειται τῶν διαρ-  
κῶν κόπων οὓς οἱ προπάτορες αὐτοῦ ὑ-  
πέστησαν διὰ νὰ τὰ ἀνεγείρῃσι, τοῦ  
πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν χυθέντος αἵμα-  
τος, τῆς ἐθνικότητος, τῆς θρησκείας, τοῦ  
ὑπ' αὐτῶν διασωθέντος πολιτισμοῦ, ἐγὼ  
πιστεύω, ὅτι ἀξιοῦται τοῦλάχιστον συγ-  
γνώμης».  
Μουστοξίδου «Ἀνασκευὴ κτλ. σ. 53».

ΚΕΡΚΥΡΑ

ΤΥΠΟΙΣ Ν. ΠΕΤΣΑΛΗ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ 892,  
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ  
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ  
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ  
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Α1.52.Φ11.0022





«È se un popolo sensibile che colla sua immaginazione dà vita e sentimento alla stessa materia inerte, in quelle mura rammenta le fatiche durate da suoi maggiori per erigerle, il sangue sparso per diffenderle, la nazionalità, la religione, l'incivilimento da quelle preservato, io credo che almeno si meriti indulgenza».

Mustoxidi «Confutazione κτλ. σ. 53».

Πιθανολογουμένης ἀνά πᾶσαν τὴν ἡμετέραν πόλιν τῆς ὅσον οἶόν τε τάχιον κατεδαφίσεως τῆς Βασιλικῆς λεγομένης Πύλης, κατόπιν ψηφίσματος τῆς Δημοτικῆς ἐν Κερκύρα ἀρχῆς ἀρτίως γενομένου, σπεύδωμεν νὰ δημοσιεύσωμεν ἱστορικὰς τινὰς εἰδήσεις, ἅς μετὰ βίας ἠδυνήθημεν ἐκ τε ἐκδεδομένων καὶ ἀνεκδότων ἀξιολύτων πηγῶν νὰ περιτυλλέξωμεν περὶ τῆς ἐν λόγῳ Πύλης, εὐλόγως θεωρουμένης παρὰ τῶν πλείστων, ὡς νομίζομεν, ἐκ τῶν ἡμετέρων συμπολιτῶν καὶ δὴ καὶ τῶν νοσημονεστέρων, οὐκ ἀνάξιον λόγου καλλιτεχνικὸν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ μνημεῖον περισπούδαστον δὲ καὶ εὐκλεέστατον τῆς πατρῴου ἡμῶν ἱστορίας κειμήλιον.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ ταύτας ἐκθέσωμεν, προσήκον ἐκρίναμεν, πρὸς στήριξιν τοῦ ὑπὲρ τῆς, «καὶ μετὰ χρηματικῶν θυσιῶν» συντηρήσεως τοῦ καλλιπρεποῦς καὶ καλλικτίτου τούτου μνημείου, ἀσθενοὺς ἡμῶν φρονήματος, νὰ προτάξωμεν δύο ἄξια λόγου ἐγγραφα, ἐξ ὧν καταφαίνονται αἱ ἐν προκειμένῳ ἔντοντοι γνωματεύσεις δύο διαπρεπῶν συμπολιτῶν ἡμῶν, τοῦ ἐπὶ μεγίστῃ βλάβῃ τῶν ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν μελετῶν πρὸ μικροῦ τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος Γεωργίου καὶ τοῦ ἐλλογιμοῦ Μάρκου Θεοτόκη, Δημοτικοῦ Συμ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ  
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ  
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ



3013 TABOXA I

ΥΠΟΤΕΧΝΗ ΟΡΓΑΝΟΝ ΜΗΤΡΩΟΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΥΠΟΤΕΧΝΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ



βούλου καὶ τῶν πατρίων ἱστορικῶν μελετῶν εἰδήμονος θεραπεύ-  
του, ἐπὶ τούτῳ παρὰ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Κερκυραίων  
κληθέντων μετὰ καὶ τοῦ ἀποδιώσαντος Ι. Δούσμανη καὶ τῶν  
Καλλιτεχνῶν Ι. Βίλλα καὶ Παχὺ, δι' ἐπισήμου ἀπὸ 6 Ἰουνίου  
1887 ἐγγράφου τοῦ Κ.ου Δημάρχου Κερκυραίων. Καὶ τὸ μὲν  
περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου τοῦ πρώτου τῶν εἰρημένων Κ.ων  
δηλονότι τοῦ ἀοιδίμου Ῥωμανοῦ ἔχει ἐπὶ λέξεως οὕτω (1).

Κύριε Δήμαρχε.

Ἀσμένως ἀναλαβόντες τὴν διὰ τοῦ ἀπὸ 6 Ἰουνίου ὑπ' ἀ-  
ριθ. 935 ἐγγράφου ἀνατεθείσαν ἡμῖν ἐντολήν, λυπούμεθα,  
ὅτι δὲν δυνάμεθα ἀμέσως ἤδη, νὰ παράσχωμεν τὰς αἰτηθεί-  
σας ἱστορικὰς εἰδήσεις, μεθ' ὧς ἐπιθυμοῦμεν ἀκριβείας, ὡς  
μὴ ἔχοντες ἔτι πρόχειρα πονήματά τινα ἀπαραιτήτως ἀναγ-  
καῖα πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ὅσα ἤδη γινώσκομεν περὶ τοῦ  
χρόνου τῆς κατασκευῆς τῆς Βασιλικῆς, λεγομένης Πύλης  
καὶ τοῦ περιφήμου ἀρχιτέκτονος τοῦ ἀνεγείραντος αὐτήν.  
Ἀπὸ τοῦδε ὅμως ἀδιστακτῶς καὶ μετὰ πεποιθήσεως ἀποφαι-  
νόμεθα, ὅτι ἡ Δημοτικὴ τῆς Κερκύρας Ἀρχή, μετὰ βδελυγ-  
μίας δέον ὧ ἀπορρίψη εἴτις ἐγένετο περὶ καθαιρέσεως τοῦ  
σεπτοῦ μνημείου ἀβέλτερος καὶ ἐπαρίστερος πρότασις. ἔχει  
δὲ τοῦναντίον τὸ καθήκον νὰ διατηρῇ μετὰ στοργῆς καὶ νὰ  
διαφυλάττῃ αὐτὸ ἐκ τῆς φθορᾶς, ὅν, ὡς μὴ ὄφελε, τὸ μόνον  
ἀξιόλογον καλλιτεχνικὸν ἔργον τὸ περισωθὲν παρ' ἡμῖν ἐκ τῶν  
ἀναποδράστων ὕδρεων τοῦ χρόνου καὶ τῆς μισοκάλλου ἀμα-  
θείας τοῦ ἀνθρώπου.

(1) Ἀρτίγραφον ἀμφοτέρων τῶν ἐγγράφων τούτων παρὰ τοῦ  
Κ.ου Μάρκου Θεοτόκη κατόπιν αἰτήσεώς μας ἀσμένως λαβόντες  
πρὸς δημοσίευσιν, ἐκφράζομεν αὐτῶν τὰς ἡμετέρας εὐχαριστίας.

Τοῦ δ' ἐτέρου τῶν ἐγγράφων τὸ περιεχόμενον, ἔχει ὡς ἑξῆς:

Πρὸς τὸν Κ.ον Δήμαρχον  
Κερκυραίων.

Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 935 καὶ ἀπὸ 6 Ἰουνίου ὁματέρου ἐπιστή-  
μου, διωρίσθην μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὴν ἀνετέθη ἡ  
γνωμοδότησις περὶ τῆς ἀξίας τῆς Βασιλικῆς Πύλης

Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, φρονῶ, ὅτι οὐδέποτε Δημο-  
τικὸν Συμβούλιον Κερκυραίων ὄφειλεν οὐχὶ μόνον νὰ παρα-  
δεχθῇ, ἀλλ' οὐδὲ ὑπὸ συζήτησιν νὰ θέσῃ τὴν καταστροφὴν  
τοῦ κυριωτέρου καὶ σημαντικωτέρου μνημείου τοῦ ἐγερθέν-  
τος ἐπὶ Ἐνετοκρατίας καὶ ὅπερ τὰ μέγιστα συνετέλεσε, μάλι-  
στα εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ ἔτους 1716, ὅπως μὴ ὑποπέσῃ  
ἡ Κέρκυρα εἰς τὸν σκληρότερον τῶν ζυγῶν.

Φρονῶ ἐπίσης, ὅτι τὸ μνημεῖον τοῦτο, πρέπον νὰ μὴ παρα-  
μελῇται, μηδὲ ἐγκαταλείπηται εἰς τὴν φθοράν ὑπὸ τῆς Δη-  
μοτικῆς Ἀρχῆς ἣτις καθήκον ἔχει νὰ διατηρήσῃ, παραφυλά-  
ξῃ καὶ καθωραίψῃ αὐτὸ διὰ τῶν ἀναγκαίων ἐπισκευῶν καὶ  
καλλωπισμῶν.

Ἐκ Κερκύρας τῇ 17 Ἰουλίου 1887.

Εὐπειθέστατος  
Μάρκος Θεοτόκης.

Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1537 ἐπὶ Σουλεϊμάν τοῦ Β'. πολύδακρυ  
τῆς Κερκύρας πολιορκίαν τὴν πολλὰ ἐπενεγκοῦσαν τῇ νήσῳ δει-  
νὰ, καθ' ἣν εἴκοσι δύο χιλιάδες ἄνθρωποι, ὡς Νίκανδρος ὁ Νού-  
κιος ὁμολογεῖ, ἐξ ὁλοκλήρου τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων αἰχ-  
μαλωτευθέντες, ἀπήχθησαν πολλαχοῦ τῆς Τουρκίας πρὸς ἐμ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ  
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ



πορίαν, ἡ δὲ νῆτος σχεδὸν ἡρημώθη (1), εἰ Κερκυραῖοι ὑπὸ πανικοῦ κατελημμένοι μήποτε τοιοῦτόν τι ἐπαναληφθῇ. ἀπέστειλαν τῷ 1542 πρέσβεις παρὰ τῇ Ἑνετικῇ Γερουσίᾳ τοὺς Ἀνδρίολον Καρτάνον, Βενέδικτον Λάντζαν καὶ Ἑμμανουὴλ Μόσχον ὅπως ἰκετεύσωσιν αὐτήν, ἵνα, προνοῶσα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, ἀπομακρύνῃ ἐκ παραπλητίων ἐν τῷ μέλλοντι κινδύνων τὴν νῆσον, διὰ τῆς κρείττονος ὁχυρώσεως καὶ δὴ καὶ τοῦ τειχισμοῦ τῆς ἐν τῷ παλαιῷ φρουρίῳ ἄκρας τοῦ Ἀγίου Ἰσιδώρου κοινῶς νῦν «Καβοσίδερο» λεγομένης, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ δύνωνται νὰ καταφεύγωσιν ἐντὸς τοῦ φρουρίου τούτου πρὸς σωτηρίαν (2).

(1) Οἱ ἱστορικοὶ δὲν συμφωνοῦσιν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν αἰχμαλωτισθέντων Κερκυραίων· ὁ Γουάτζος ἀνάγει τὸν ἀριθμὸν τούτων εἰς 16,000, εἰς 16,000 καὶ ἐπέκεινα ὁ Μαρμαράς, εἰς 20,000 ἀναριθμῶν αὐτὸν ἡ ἐπίσημος ἔκθεσις τῆς εἰς Βενετιανὰ Κερκυραϊκῆς πρεσβείας τοῦ 1542 ἔτους. (Ἰδὲ τὴν ὑπὸ τὰ ψηφία Φ. Α. διατριβὴν ἐπιγραφ. Ἐν ἔτει 1537 πολιορκία Κερκύρας καὶ τὰ περὶ τὴν Καρταρίδα Καλὴν. σελ. 47.) Πλὴν εἰς 22 χιλιάδας ἀναριθμῶν αὐτὸν ὁ Κερκυραῖος Νούκιος αὐτόπτης μάρτυς τῶν τότε σπαραξικαρδίων τῆς πατρίδος του συμφορῶν γενόμενος καὶ ταῦτας μετ' ἀκριβολογίας περιγράφας. Ἐν δ' ἔγγραφοι σωζόμενοι παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ Καρτάνου (ἐξ ἧς κατήγετο ἡ τότε αἰχμαλωτευθεῖσα ἐπταετίας νεῆς καὶ σὺν χρόνῳ Σουλτὰνα γενομένη Καλὴ) καὶ ὅπερ ἀναφέρει ὁ Μουστοξίδης (Ἱστορ. καὶ Φιλολ. Ἀνάλεκτ.) ἀνάγει τὸν ἀριθμὸν τῶν τότε αἰχμαλωτευθέντων εἰς 24,000.

(2) Marmora. Storia di Corsù σ. 323.— Ἀκρωτήριον «Σιδήρειον», ἢ, ὡς ἐκφέρεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ, «Σίδερο», καὶ οὐχὶ Ἀγίου Ἰσιδώρου, νομίζομεν ὀρθότερον καὶ νὰ γράφηται ἡ ἄκρα αὕτη, ὁ ὅπως ἰσχυρότατος βράχος ἐκεῖνος ὅτε σιδήρειος.

Ἐν ὁλοκλήρῳ τῇ νήσῳ καὶ ἀλλὰ ἐπ' ἀρχαῖς ὀνομασίαις δηλωτικαί τῆς ἰδιότητος ταύτης αἰτίαις ὑπὸ τῶν κατὰ τὸν μεσαιῶ-

Τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου τὸν τειχισμὸν οἱ Κερκυραῖοι ἐπιθυμοῦντες, εἶχον παρὰ τῆς Ἑνετικῆς Γερουσίας ζητήσαι τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1532, ἥτοι πέντε ἔτη πρὸ τῆς πολιορκίας, ὅτε καὶ δι' ἄλλας τῆς Κοινότητος ἀνάγκας ἐστάλησαν εἰς Ἑνетиαν πρέσβεις οἱ Ὀλιβιέρος Μορέλος καὶ Γεώργιος Λάντζας (1). Ἀλλ' ἡ Γερουσία καὶ περ ὑποσχεθεῖσα τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ πόθου τῆς Κοινότητος δὲν προέβη εἰς οὐδὲν σχετικὸν διάδημα.

Ἡ νῦν πόλις τῆς Κερκύρας ἀνώχυρος καὶ ἀτείχιστος οὕσα ἐν τοῖς τότε χρόνοις, ἐθεωρεῖτο προάστειον (borgo) καὶ ὠνομάζετο Ἐξώπολις ἢ Ἐξωπόλιον, κοινῶς δὲ «τὸ ξωπόλι», κυρίας πόλεως τότε οὗτης μόνον, τοῦ παλαιοῦ φρουρίου τῆς δικούρου Ἀκροπόλεως (2). Διηγεῖτο δὲ τὸ ἐξωπόλιον (suburbium) εἰς τμήματα καλούμενα περιοχὰς ὧν ἐκάστη προσελάμβανε τὴν ὀνομασίαν ἐκ τῆς πλησίον αὐτῆς κειμένης Ἐκκλησίας. Ἀπασαὶ αἱ συμβο-

να κρατησάντων τῆς νήσου Φράγκων παρεφθάρησαν. Τοιαύτη ἡ ὀνομασία «Σιδάρι» καὶ ἡ τοῦ παλαιοῦ τῆς ἀκροπόλεως φρουρίου ἐν τῷ ρομικῷ γράμματι τοῦ Μαλάκη (1374) ἀναφερομένη Σιδήρεα πόρτα. (Ἰδὲ μνηστὴρ αὐτῆς ἐν σελ. 311 «Γρατιαροῦ Ζωρζῆ» καὶ ἐν Διπλώματι Ταρρατίνου ἡγεμόνος Φιλίππου τοῦ Β'. ἐκδοθ. ὑπὸ Ῥωμανοῦ. Ἀθήνησιν 1888 σελ. 18).

(1) Πρεσβεία 1532 ἔτους παρὰ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Κερκύρας.

(2) Ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν κορυφῶν τούτων τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀνδριανικῆς δυναστείας, ἦν τὸ νέον φρούριον (castrum novum), ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας ἐν ἡ ἰδρυμένους ἐστὶν ὁ μέγας Φαρὸς, ἦν τὸ παλαιὸν φρούριον (castrum vetus). Ἐρροεῖται πρὸ τῆς μεταγενεστέρας ἀνεγέρσεως μέρους τοῦ πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως παρὰ τῇ σπηλαίᾳ φρουρίου, ὅπερ νέον ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων, παλαιὸν ὀνομασάντων φρούριον, πρὸς διαστολήν, ἀμφοτέρως τὰς ἐν τῇ ἀκροπόλει ἐχυρὰς κορυφάς.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ  
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ



λαιογραφικαὶ πράξεις τῶν χρόνων ἐκείνων ἀναγράφουσι τὰ ὀνόματα τῶν περιοχῶν ἐν αἷς συνετάχθησαν (1).

Ἡ Ἑνετικὴ Γερουσία ἀφ' ἐνὸς μὲν πολυπράγμων καὶ περιλυσος ἔτι οὕσα διὰ τὴν ὀλίγῃ πρότερον ἀπώλειαν τῶν δύο αὐτῆς ἐχυρῶν φρουρίων τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Μονεμβασίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν νοῦν προσέχουσα εἰς τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους οὓς διαρκῶς ὑφίστατο ἡ Πολιτεία, οὐδεμίαν πραγματικὴν ἀκράσιν εἶχε δώσει εἰς τὰ ἐπανελημμένα τῶν πρέσβειων αἰτήματα, καὶ περ ὀριστικῶς ὑποσχεθεῖσα αὐτοῖς περὶ τῆς προσχεοῦς σχετικῆς πραγματώσεως αὐτῶν. Διὸ ἡ Κερκυραϊκὴ κοινότης, τῷ 1546 ἀπέστειλε πάλιν πρέσβεις παρὰ τῇ Γερουσίᾳ, τοὺς Ἰάκωβον Πετρετῖνον καὶ Ἀνδρίολον Καρτάνον, τὸν τῆς β' ας ἀποστολῆς συμμετασχόντα, πρὸς ἐπανάληψιν τῆς αἰτήσεως. Εἰς τὰς ἐπαναληφθείσας ταύτας τῶν πρέσβειων ἰκετηρίους αἰτήσεις, στηριζομένας ἐπὶ σχετικῶν ἐκθέσεων πρὸς τὴν Γερουσίαν τῶν τε Ἑνετῶν τακτικῶν διοικητῶν τῆς νήτου καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ τότε πεμφθέντων ἐξελεγκτῶν, ἡ Γερουσία ἀπεκρίνατο, ὅτι λαβοῦσα ὑπ' ὅψει πρὸς ταῖς ἐκθέσει τῶν ἐαυτῆς Στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἐν Κερκύρᾳ ἀντιπροσώπων καὶ τὰ σχέδια τῶν μηχανικῶν, ἤθελε διενεργῆται τὰ δέοντα πρὸς τὴν τῶν κατοίκων τῆς νήσου ἀσφάλειαν (2). Ἐν τούτοις, βλέπουσα ἡ Κερκυραϊκὴ Κοινότης τὴν Ἑνετικὴν κυβερνητικὴν περὶ πολλοῦ ποιουμένην τὴν δχυρῶτιν ἄλλων ἐν Κερκύρᾳ ἀνωχύρων τοποθεσιῶν, ἧς ἕνεκα εἶχον ἤδη καταναλωθῇ 100 περίπου χιλιάδες χρυσᾶ

(1) Ν. Τ. Βουλγάρως καὶ Ν. Β. Μάρεση. Ἀληθῆ ἐκθεσὶν περὶ τοῦ Λεωφόρου τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος.

(2) Πρεσβείαι Β' ας ἔτους 1546 ἐν τῷ ἀρχιεπιτολῇ Κερκ. Κεφάλ. 26 καὶ Πρεσβείαι 1558 ἔτους.

Ἑνετικὰ δουκάτα, οὐδεμίαν δὲ καταβαλοῦσαν μέριμναν πρὸς τὸν πλεόν ἢ ἅπαξ ὑποσχεθέντα τειγισμὸν τῆς ἄκρας τοῦ Ἀγίου Ἰσιδώρου, σφόδρα ἐπιθυμητὸν εἰς τοὺς Κερκυραίους ἀδυνατοῦντας νὰ λησμονήσωσιν ὡς ὑπέστησαν συμφορὰς κατὰ τὴν πελιορκίαν ἕνεκα τοῦ ἀτοιχίστου μέρους ἐκείνου (1), ἀπέστειλε καὶ αὐ-

(1) *Εκθεσὶν Δορυτόν Malipiero Βαύλου. Κερκύρα Ἀγίου-στον 1550—1553 δημοσιευθ. ὑπὸ Lamansky ἐν Secrets d'Etat de Venise. St. Petersburg 1884 σελ. 611. «È una violenta necessità conservar questa città et isola di Corfù, non sparagnando o fatica o spesa alcuna, per il che i mazzori nostri hanno speso tanti danari in fortificarla et munirla, che chi potesse veder li conti si stupiria et variandosi ora il modo di guerizar et del espugnar le città, al presente è stà speso in un baloardo, che non è ancora finito, da ducati cento mille in circa, et perchè a esser un solo saria come un homo senza un brazo, però sarà necessario far anche l' altro.*

Ἐν τῇ κατὰ τὸ ἔτος 1576 σταλείσῃ πρὸς τὴν Ἑνετικὴν Γερουσίαν ἐπισήμῳ ἐκθέσει Ἀρδρέου Ἰουστινιανοῦ ἀπεσταλμένου Συρδίκου ἐν τῇ Ἀνατολῇ, μετ' Ἀρδρέου Βαλιέρ ἑτέρου Συρδίκου, ἐπισκεφθέντος τῷ εἰρημένῳ ἔτει τῇ Κέρκυρᾳ, ἀναγράφεται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰδε περὶ δχυρώσεως τοῦ ἑξωπολλίου. *E se quelli poveretti di Corfù potessero impetrar da V. a Serenità che gli fosse fortificato il borgo, molto più affectionati e devoti senza dubbio sarebbero, della qual fortificazione si avrebbe dir molte cose che per ora non mi par di entrarvi. (Lamansky. Secrets d'Etat de Venise σελ. 615 καὶ ἐπ.)* Ἐν ἄλλῃ δὲ ἐπισήμῳ πρὸς τὴν Γερουσίαν ἐκθέσει τοῦ αὐτοῦ Ἰουστινιανῆ ὑπὸ χρονίᾳ 26 Ἀπριλίου 1576 (Lamansky σελ. 109) ἀναγράφεται τὰδε. *Nell' isola di Corfù vi è un*



θις τῷ 1558 νέους πρέσβεις, τοὺς Νικόλαον Καϊούρην καὶ Γεώργιον Ἐπαρχον ἵνα τῇ Γερουσίᾳ συστήσωσι, πρὸς τῇ θεραπείᾳ ἄλλων ἀναγκῶν τῆς Κοινότητος, καὶ τὴν ἐπιθυμητὴν ἐπίσπευσιν τοῦ ἐν λόγῳ τειχισμοῦ. Τότε ἐπὶ τέλει ἀποφασισθέντος παρὰ τῆς Γερουσίας τοῦ τειχισμοῦ τούτου καὶ διατεθείσης τῆς ἀναγκαίας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δαπάνης, ἐκ 2,000 Ἑνετικῶν δουκάτων τῷ τότε εἰς Κέρκυραν ἀπερχομένῳ Βαύλῳ Ἰωάννῃ Γιουστινιανῇ παραδοθέντων, ἤρξατο μὲν, πλὴν βραδέως προβαίνοντα,

*castello chiamato S. Angelo, assai forte et commodo per salvar intorno a mille persone. Due altre montagne vi sono che se avessero acqua preserveriano 304,000 anime, ma pel mancamento di quella in tempo di incursioni tutta la gente ricorre alla fortezza. Questa non essendo di più che passi 1,100 di circuito compresa la parte di S. Sidero, poca gente dell' isola può ricever però li meschini si ritirano nel fosso con evidente pericolo della lor vita, possono alcnni anco ritirarsi dalla banda di Mandrachio, ma portano pericolo di esser battuti dal scoglio Malipiero e anche dal monte delle beccarie . . . . .*

*Dirò solamente che la fortezza à molte imperfezioni e molti contrarj, il maggior de' quali è che il nemico può in 4 ore, senza metter man alla spada, venir fin sotto la contra scarpa a piantar l' artiglieria, al che si potrebbe provvedere, al giudizio mio, in molti modi, ma almeno con lo impadronirsi di quelli due monti così vicini, cioè delle beccarie e delle castrade, facendovi sopra due forti di terreno, aperti dalla banda di dietro che bastassero a trattener l' inimico qualche giorno, come fece il forte di Sant' Hermo a Malta e quello di Sienna.*

ἡ ἐκτέλεσις τῆς τε κρείττονος ὀχυρώσεως τοῦ παλαιοῦ φρουρίου, ἀντὶ τοῦ τειχισμοῦ τῆς πόλεως, ὑπὸ τῶν τότε ἐν Κερκύρᾳ ἐπὶ τούτῳ σταλέντων Μηχανικῶν Μαρτινέγκου (1), Σαβορνιάνου καὶ Καλαβροῦ ἐφ' ἱκανὸν διαρκέσασα χρόνον. Περὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐγένοντο πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ οἱ ἐκατέρωθεν τῆς πόλεως τῆς νῦν εἰσόδου τοῦ φρουρίου δύο μεγάλοι προμαχώνες, ἐξ ὧν ὁ εἰς ἀπὸ τοῦ ἐπιθέτου τοῦ ἀνεγείραντος αὐτὸν Μηχανικοῦ, ἐκλήθη «προμαχὼν Μαρτινέγκου» καὶ ἡ αἰρετὴ γέφυρα ἡ συζευγνύουσα τὴν πόλιν μετὰ τοῦ φρουρίου, ὅπερ πρότερον εἶχε τὴν εἴσοδον διὰ τινος πρὸς τὸ δυσμικὸν αὐτοῦ μέρος παρὰ τῷ Μανδρακίῳ παραθαλασσίας θύρας.

Δεινὰς συνεπειὰς δευτέρας Τουρκικῆς ἐπιδρομῆς ὑποστάτης ἐν ἔτει 1571 τῆς Κερκύρας, οἱ Κερκυραῖοι τῷ 1572 ἐπεμφαν παρὰ τῇ Γερουσίᾳ πρέσβεις τοὺς Γεώργιον Ἐπαρχον καὶ Δῆμον Τριβόλην, ὅπως πρεσβεύσωσι παρ' αὐτῇ ὑπὲρ τοῦ τειχισμοῦ καὶ τοῦ ἐξωπολίου, ἐκ τοῦ ὕλικου τῆς κατηρειπωμένης παλαιᾶς πόλεως, δηλοῦντες ἅμα αὐτῇ ὅτι τὸ Ἐπιχώριον Ταμεῖον προθύμως ἤθελε διαθέσῃ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὴν διαρκούσης τῆς ἐργασίας ἑκατὸ χιλιάδων ἐργατῶν δαπάνην (ἡμεροδούλια) (2). Ἡ Γερουσία διαλογισαμένη τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν

(1) Ἰδὲ Μάρμορα καὶ Χιώτον ἱστορικὰ ποτήματα.

(2) Τὰ πράγματι ὑπὸ τοῦ Ταμεῖου τῆς Κερκυραϊκῆς Κοινότητος κατ' ἀρχὰς καταβληθέντα ἡμεροκάματα διὰ τὸν τειχισμὸν τῆς πόλεως, ἀνήρχοντο εἰς 150,000, ἀ.λ.λ' αἰτήσῃ τῶν Κερκυραίων ἐλαττωθέντα βραδύτερον, περιορίσθησαν εἰς μόνον 100 χιλιάδας, καὶ ταῦτα ἐφ' ὅρῳ τοῦ καὶ ἀργῶσιρ οἱ ἐκ τῆς ἐξοχῆς ἐργάται κατὰ τὰς ἐποχὰς τῆς συγκομιδῆς τοῦ ἐλαιοκάρπου καὶ τοῦ σιταίου ἀναμειβόμενοι. (Ἰδὲ Pojago. Raccolta Leggi Municipali di Città di Corfù).



μᾶλλον ἐκθέτων εἰς ἐπιδρομὰς μερῶν τῆς ἀτειχίστου πόλεως, ἥτοι τοῦ ἐξοπωλίου, ἀπέστειλε μετ' οὐ πολὺ εἰς Κέρκυραν τὸν ἱκανώτατον στρατιωτικὸν μηχανικὸν Φραγκίτκον Φερδινάνδον Βιτέλλην καὶ ἄλλους ὅπως τὴν ὑπὸ τῶν προκατόχων μηχανικῶν ἤδη ἀρξαμένην ὀχύρωσιν συμπληροῦντες, περιβαλῶσι καὶ διὰ τειχῶν τὴν τότε ἀτειχιστον ἔτι οὕταν καὶ αἰνῶνι προάστειον θεωρουμένην πόλιν (1).

Ἐξ ἀπάντων τούτων καὶ ἐξ ἄλλων ἔτι ἐγγράφων, ἃ παρακατιόντες θέλομεν ἰδῆ, προδήλως συνάγεται ὅτι μετὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ 1576 ἔτους ἕως τοῦ 1577 διαδραμόντος χρονικοῦ διαστήματος ἤρξατο ἡ ἐν λόγῳ διὰ τειχῶν περιβολή, ἣτις, ὡς ὀψέμεθα, συνετελέσθη τῷ 1588 ἔτει καὶ δι' ἣς μέγα μέρος τοῦ ἐξωπολίου τοῦ διαμείναντος ἐκτεῦθεν τοῦ περιτειχίσματος κατέστη ἡ σημερινή πολις. Πλὴν ἡ ἐν τῷ χρονικῷ διαστήματι τούτῳ περιζωσθεῖσα πολις, ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς ἐπὶ Γότθων (553 Μ. Μ) ἐρημωθείσης παλαιᾶς ἐν Γαρίτζῃ Χερσепόλεως, ἐξηκολούθητε νὰ ὀνομάζεται «Ἐξωπόλιον» καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον μετὰ τὴν περιβολήν. Muragia δὲ, ἡ Morachia καὶ Amorakia ἀπαντᾷ ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν συνηθέστατα γεγραμμένη ἐν ταῖς Κερκυραϊκῇς ἐγγράφοις τοῦ 15<sup>ου</sup> αἰῶνος, ἡ ἐκ παραφθορᾶς τοῦ Ἰταλικοῦ Muraglia εἰς Μουράγια μεταβληθεῖσα παρὰ τῶν ἡμετέρων λέξις. Οἱ τῇ, ΙΗ'. ἑκατονταετηρίδος νεώτεροι ἐκ συνηθείας, ἐπικρατητάς της κυρίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ τῶν Ἑβραίων μετοικισμοῦ ἐκ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ὅρους εἰς τὴν νέαν συνοικίαν των, καὶ μέχρις ἡμῶν περιούσης, λέγοντες Μουράγια ἡ-

(1) Marmora. Della Historia di Corfù. σελ. 360. Μουσουλίδου Ἱστορ. καὶ Φιλολογ. Ἀνάλεκτα σελ. 195 στίχ. 11 καὶ 12 καὶ σελ. 203 στίχ. 17 καὶ 18.

νόουν μόνον τὰ πρότινων ἐτῶν κατεδαφισθέντα ἐπιθαλάσσια τεῖχη, ἐν ᾧ οἱ παλαιότεροι, ὡς ἐκ τῶν πατρίων ἐγγράφων ἐξακριβοῦται, οὕτω ὠνεμαζόν τὸν καθολοῦ τειχισμὸν.

Κατὰ τὸ κυκλικὸν τεῖχος τὸ περιζῶσαν τὴν νῦν πόλιν ἦσαν ὀικοδομημέναι τέσσαρες Πύλαι, ἡ Πύλη τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἡ καὶ ἀρχαιοτέρα (μετ' ἐκείνας τῶν Φρουρίων), ἡ τῆς Σπηλαίας καὶ αἱ τὴν συγκοινωνίαν τῆς πόλεως μετὰ τε τῶν προαστείων καὶ τῶν κωμῶν ἀνοίγουνται δύο ἕτεραι Πύλαι, ἡ τοῦ Ραῦμόνδου οὕτω κληθεῖσα, ὡς νομίζομεν, ἀπὸ τοῦ ἀνεγείραντος αὐτὴν Μηχανικοῦ, καθαιρεθεῖσα ἐν ἔτει 1837 ὅτε ἠεφώχθη ἡ ἐν Γαρίτζῃ παραθαλασσία ὁδὸς ἐπὶ Δούγλα καὶ ἡ Βασιλική, ἡ ἀσυγκρίτῳ λόγῳ προέχουσα παστῶν τῶν ἄλλων κατα τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν τέχνην, καὶ κυριωτέρῃ ὡς ἡ μᾶλλον κεντρική, ἣν οἱ τὸ 6'. καταλαβόντες τὴν νῆτρον Γάλλοι ὠνεμασαν καὶ Porte de France. Ἐκάστη τῶν πυλῶν τούτων, ἐφυλάσσετο παρ' εἰδικοῦ φρουροῦ (Contestabile) ὅστις ὑπὸ τοῦ Βαύλου, ἡ τοῦ Διοικητηρίου διοριζόμενος, κύριον εἶχε μέλημα νὰ ἐπιτηρῇ καὶ ἀνοίγῃ καὶ κλείῃ αὐτάς κατὰ τὰ νενομισμένα. Ἦνοίγοντο μὲν αὗται περὶ τὴν Ἀνατολήν τοῦ ἡλίου καὶ ἐκλείοντο περὶ τὴν δύσιν. Νύκτωρ δ' ἐφυλάσσοντο αἱ κλείδες παρὰ τοῦ Βαύλου (1). Τὸ σύστημα δὲ τοῦτο ἐπεκράτησε, διὰ μόνην τὴν Βασιλικὴν Πύλην, ἕως τῶν μέσων χρόνων τῆς Ἀγγλικῆς προστασίας, ἣτις ἐπεμπεν αὐτόθι στρατιωτικὴν φρουράν ἧς πρεῖστατο ὑπαξιωματικὸς ἐντεταλμένος πρὸς τὴν φυλάξαι καὶ τὸ κατὰ τὰ νενομισμένα ἀνοίγμα καὶ τὸ κλείσιμον αὐτῆς· πᾶς δὲ ὁ ἐν ἐκτάκτῳ ὥρᾳ μέλλων νὰ διέλθῃ αὐτὴν ἔδει νὰ προμηθευθῇ σχετικὴν ἄδειαν. Ἦνοίγοντο δὲ τότε

(1) Poiago. Raccolta di Leggi Municipali. Τόμ. Α'. σελ. 440. Ἐκταῦθα 5 ἀριθμοῦνται Πύλαι. Ἡ ε'. ἐρροεῖται ἡ τῆς Τερέστου.   
**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ**  
**ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ**



αἱ ῥινοθύραι. Ἐν ἧ δὲ ἀνηγέρθη θέσει, πρότερον ἦν ἰδρυμένος ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας μάρτυρος Νίκης τιμώμενος, πιθανῶς δὲ καὶ ἡ ὑπὸ τὸν μεγαλοπρεπῆ αὐτῆς θρόνον τοποθέτησις τῆς εἰκόνης τῆς Υ. Θ., ἔκτοτε νὰ ἐπεκράτησεν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ κατεδαφισθέντος ναοῦ. Πάντες δ' ἐνθυμοῦνται τὰ κατὰ τὰς πέριξ τῆς πύλης ἐπισκευὰς ἀνασκαφέντα ὅσα ἀνθρωπίνων σωμάτων καὶ ἡμισεσηπότα, ἔνεκα τοῦ πολλοῦ βάρους, φέρετρα (1). Ἐκ τούτου εἰκαστέον, ὅτι ὁ παρὰ τῷ ἐκεῖ ναῷ τόπος ἐν ᾧ ταῦτα εὐρέθησαν ἦτο νεκροταφεῖον τοῦ ναοῦ.

Ἡ Βασιλικὴ Πύλη ἐκ Κερκυραϊκοῦ λαξευτοῦ λίθου ὠκοδομημένη καὶ θολωτὴ τὴν ἀνωθεν αὐτῆς ἐκτεινομένην στέγην προσκλινῆ ἑκατέρωθεν πρὸς τὰς δύο πλευρὰς ἔχουσα, ὁλόκληρον δ' αὐτοτελὲς ἀποτελοῦσα ὀχυροποιίας οἰκοδομημα, κεῖται πρὸς τὸ μεσημβρινὸν τῆς πόλεως ὄριον, καταντικρὺ τοῦ προαστείου Σαρρόκου. Δύο δ' ἔχει, ὡς εἰκὸς, κυρίας προσόψεις, τὴν προσαρκτῶαν, ἣτις ἐστὶν ἡ πρὸς τὴν πόλιν ἐστραμμένη, καὶ τὴν μεσημβρινὴν τὴν πρὸς τὰ ἔξω. Ἀμφότεραι δ' αὗται ποικίλλονται, κατ' ὠρισμένας ἀναλογίας, διὰ σεμνοπρεπῶν καὶ χαριέντων ἀρχιτεκτονικῶν κοσμημάτων, ἐπιγραφῶν καὶ οἰκογενειακῶν ἐμβλημάτων. Πλὴν ἡ μεσημβρινὴ πρόσοψις πολὺ ὑπερέχει, κατὰ τὴν διαρρήδην τὸ σύστημα τοῦ Σαμμικιέλη χαρακτηρίζουσιν ἐπικόσμησιν, τῆς ἐτέρας ἐκ τε λαξευμένου λίθου καὶ ἐξ ἀπλῆς λιθοδομῆς μετ' ἀμμοκονίας ὠκοδομημένης. Αὕτη ἔχει τέσσαρας ὀρθοστάτας ἐξ ὧν οἱ μὲν δύο διάμεσοι περιλαμβάνουσι τὴν κυρίως Πύλην, οἱ δ' ἑτεροὶ γωνιαῖοι πάντες δὲ μετὰ βάσεων, ὑποβάσεων, κιονοκράνων, ὧν ὑ-

(1) Ἡ ἀγγλικὴ σκαπάνη φαίνεται μὴ φθάσα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς καθαιρέσεως τῶν τειχῶν τῶν συνεχομένων τῇ Πύλῃ, εἰς τοιοῦτον βάθος.

πέρεται θριγκὸς, διὰ τριγλύφων, μετοπῶν, δίσκων καὶ κεφαλῶν κροῖων κεκοσμημένος. Τὸ μεταξὺ τῶν διαμέσων ὀρθοστατῶν μέρος τοῦ θριγκοῦ, ἀντὶ τῶν συνήθων τριγλύφων καὶ μετοπῶν, ποικίλλεται δι' ἐξέχοντων βροστρύχων καὶ τοῦ πτερωτοῦ Λέοντος τῆς Ἑνετ. Πολιτείας, ἐπὶ ἐδάφους ἱσταμένου πρὸς δεξιὰ καὶ τῷ ἔμπροσθεν ἀνυψωμένῳ ποδὶ κρατοῦντος τὸ Εὐαγγέλιον ἡνεωγμένον. Καὶ ὁ μὲν θόλος αὐτῆς παραβαλλόμενος πρὸς ἄλλα παραπλήσια, βεβαίως οὐχὶ τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς, ἔργα, τυγχάνει ὧν οὐκ ἀνάξιος λόγου, διὰ τε τὸ μέγεθος καὶ τὰς λοιπὰς τεχνικὰς αὐτοῦ ιδιότητας. Ὁ ἐκ Κερκύρας πολυμαθέστατος Ἰσραηλῆτης ἱατρός καὶ πολλῶν ἀξίων λόγου ἐπιστημονικῶν καὶ ἱστορικο-στατιστικῶν περὶ Κερκύρας πονηματιῶν συγγραφεὺς Μόρδος, εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ ἰταλιστὶ πονηθέν καὶ τῷ 1865 εἰς φῶς προαχθέν «Δοκίμιον» Ἱστορικο-γεωγραφικῆς περιγραφῆς τῶν ἐπτὰ Ἰονίων νήσων, λόγον ποιούμενος τῶν τε τειχῶν τῆς πόλεως καὶ τῆς Βασιλικῆς Πύλης, περὶ τοῦ θόλου τῆς τελευταίας ταύτης λέγει τὰ ἑξῆς: «Μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν ἡ Κερκυραϊκὴ πόλις ἦν ὅλη περιεζωσμένη διὰ τειχῶν ὧν τὸ πλεῖστον μέρος ἤδη κατηδαφίσθη. Μένουσιν ἔτι τὰ λεγόμενα Τείχη τῆς σπηλαίας, ὀλίγης μᾶλλον δ' οὐδεμιᾶς σημαντικότητος, κλείοντα ἐκ τοῦ ἀρκτικοῦ μέρους, τοῦ πρὸς τὸν λιμένα, τὴν πόλιν. Πρὸς τὸ μέρος τῆς χέρσου σώζονται ἔτι τινὲς προμαχώνες τῶν μελαγχολικῶν καὶ βαρέων Ἑνετικῶν τειχῶν, ἅτινα δὲν εἶχον εἰμὴ μίαν μόνην ἀξιοσημείωτον (rimarcabile) Πύλην. Αὕτη ὑφίσταται ἔτι, εἶναι δὲ μέγας θόλος (Πύλη κυρία) ὁ διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν χορδὴν αὐτοῦ παρατηρήσιμος (osservabile)» (1). Ἡ ἐξ ἑκατέρας τῶν προσόψεων μεσαία κυκλοτε-

**ΠΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ**

(1) Dalla parte di terra, alcuni baluardi ancora sussistenti.  
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ



ρῆς θύρα μετὰ διπλῶν θυρέτρων, ἢ κλισιάδων, πρὸς τὰ ἔσω ἀνοιγομένων ἀπὸ τῆς εἰσόδου, ἔχει ἀμφοτέρωθεν παραπυλίδας, μεταξὺ τῶν διαμέσων καὶ γωνιαίων ὀρθοστατῶν, διὰ τοὺς πεζοὺς διαβάτας. Ἐπὶ ἐνὸς δὲ μέρους τῶν κλισιάδων ἀμφοτέρων τῶν θυρῶν ῥινοπύλην. Καταντικρὺ τῆς μισημβρινῆς μεσαίας θύρας, ἦν ἄλλοτε ἰδρυμένος ἀμυντήριος πύργος (Rivellino) διὰ παχέων δὲ τειχῶν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς Πύλης προεκβαλλομένων καὶ συνεχιζόντων τὸν περίβολον, ἡνοῦντο μετ' αὐτῆς δύο ἰσχυρότατοι προμαχῶνες, ὁ δεξιῶς τῷ εἰσιόντι εἰς τὴν πόλιν ἰδρυμένος τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, οὗτινος τὸ ἔρμα τῷ 1716 εἶχον πρὸς στιγμὴν καταλάβει οἱ Τούρκοι, καὶ ὁ ἀριστερόθεν κείμενος, ὁ τοῦ Σαραντάρη. Ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν ὑπερθύρων ἀμφοτέρων τῶν προσόψεων τῆς Πύλης ὑπαρχουσῶν λατινικῶν ἐπιγραφῶν, τὴν τε συνοπτικὴν ἱστορίαν, βεβαίως, τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς καὶ τὴν τοῦ ὁλοκλήρου τειχισμοῦ τῆς νῦν πόλεως περιεκτικώτατα ἀναγραφουσῶν, ἡ μὲν προσαρκτῶα φαίνεται σφυρηλατηθεῖσα, διὸ οὐδὲ ἔχνος τῶν ἐν αὐτῇ γραμμάτων οὐδενὶ τρόπῳ εὐδιάκριτον ἀποβαίνει, ἡ δὲ μεσημβρινή, ἡ καὶ ἐκτενέστερα, ἐννέα ἀριθμοῦσα σειρὰς εὐαναγνώστων μὲν ἄλλοτε, ἥδη δὲ μόλις που διακρινομένων γραμμάτων, ἡμιεξιτῆλων γενομένων ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν προσβολῶν τῶν ὑετωδῶν ἀνέμων, κατέστη μάλιστα δυσανάγνωστος, ἀφ' οὗτου καὶ μελανή τις κηλὶς προελθοῦσα ἐκ τῆς στασιμότητος τῶν ἐκ τοῦ στεγάσματος τῆς

*stono delle pesanti e melancoliche mura Veneziane le quali non avevano che una sola Porta rimarcabile. Questa ancora sussiste ed è un grande arco. (Porta reale) osservabile per la sua architettura e per la sua corda. (D. De-Mordo. Saggio di una descrizione delle Isole Ionie vol. 85).*

Πύλης κατασταλαζόντων ὀμβρίων ὑδάτων, κατερρύπανε τὸ μεσαῖον τῆς ἐπιγραφῆς, ταύτην καταχωρίσασα εἰς δύο καὶ σχηματίσασα οὕτω κενόν, οὗτινος ἕνεκα δυσλήπτου καθιστωμένης τῆς ἐννοίας, δυσχερεστάτῃ ἀποβαίνει καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἐνιαχοῦ συμπλήρωσις τῶν ἀφανῶν λέξεων. Τοῦτου δ' ἕνεκα μόλις ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν ἐν αὐτῇ τὴν ἀρχικὴν λέξιν Iohanes Contareni, ἐν τῷ πρὸ τῆς μελανῆς κηλίδος μέρει ὑπάρχουσαν, τὰς λέξεις Vitelli—Senatus Consultum—καὶ ἐκ τῆς χρονολογίας ἀπαρτιζούσης τὸν ἑνατον εἶχον τῆς ἐπιγραφῆς, τὰ μόλις διακρινόμενα τελικὰ ἀριθμητικὰ ψηφία XXVIII. Εἰς τὰ πλάγια τῆς ἐπιγραφῆς καταφαίνονται τὰ ἔχνη τεσσάρων ἐντετοιγισμένων οἰκοσῆμων ἐξ ὧν 2 τὰ μικρότερα κεῖνται ἐφ' ἑκατέρας τῶν παραπυλίδων. Κοσμεῖται δ' ἐπίσης καὶ ἡ προσαρκτῶα πρόσοψις τῆς Πύλης διὰ μικροτέρου ἀντωποῦ λέοντος ἄνωθεν τῆς ὅλως ἀφανοῦς ἐπιγραφῆς ὑπάρχοντος, καὶ 2 ἐτέρων διὰ σμίλης κατατριβέντων μικροσχημάτων οἰκοσῆμων ἐφ' ἑκάστης τῶν παραπυλίδων ἐντετοιγισμένων. Ἄπαντα δὲ τὰ οἰκόσημα ταῦτα ἐτέθησαν εἰς ἀνάμνησιν τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνεγέρσεως τῆς Πύλης Ἑνετῶν Πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν Διοικήτων καὶ Συμβούλων Κερκύρας. Περὶ τοῦ ἔτους τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐν προκειμένῳ Πύλης οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων ἱστορικῶν ἀναφέρει τι ὠρισμένον. Ὁ ἡμέτερος Μαρμαρᾶς ἐν τῇ 368 σελίδι τοῦ περὶ Κερκύρας Ἱστορικοῦ αὐτοῦ πονήματος, μετὰ πολλῆς τῆς φειδοῦς ἱστορῶν τὰ κατὰ τὴν Πύλην ταύτην, οὐδὲν πλέον τῶν ἐξῆς ἀναγράφει.

«Πᾶς ὁ βλέπων τὴν Κέρκυραν ἐπαινεῖ τοὺς Ἑνετοὺς διὰ τὴν σύνεσιν καὶ ζῆλιν τὸ, ἄνευ προδοσίας, μὴ ἀλίσκόμενον φρούριον καὶ τὰ οὐχ' ἦτσον ἀπόρητα ἢ ὠραῖα ὀχυρωτικά αὐτῆς συμπλέγματα, τῶν ὁποίων καὶ αὐταὶ ἔτι αἱ Πύλαι συντελοῦσιν εἰς τὸ νὰ ἐξυψωθῶσιν αὐτὰ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐν ᾧ προσηλοῦται ὁ νοῦς



διαλογιζόμενος τὰ τῆς ἀμύνης, οἱ ὀφθαλμοὶ τέρπονται. "Οπισθεν τοῦ πρὸς τὸ προάστειον Σαρρόκου μέτωπον ἔχοντος ἀμυντηρίου τείχους (Rivellino), ἰδρύεται Πύλη τῆς Βασιλείου ἔχουσα τὴν τε ὀνομασίαν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν, δυναμένη νὰ ἀμιλλᾶται πρὸς τὰ ἐξοχώτερα τῶν Ῥωμαίων ἢ τῶν Ἑλλήνων οἰκοδομήματα». Περὶ δὲ τοῦ τειχισμοῦ καὶ τῆς ὀχυρώσεως τῆς πόλεως τὸν λόγον προάγων ὁ ῥηθεὶς ἱστορικὸς, ἐν τῇ ἐπομένῃ σελίδι τοῦ αὐτοῦ πονήματός του προσέθησιν, ὅτι καίτοι τὰ ἔργα ταῦτα κατὰ τὸ 1577 ἔτις, καθ' ὃ Προβλεπτὴς καὶ Καπετάνος Κερκύρας διετέλει ὁ Ἰωάννης Κονταρηνὸς, ὅλαις δυνάμεσιν ἐξηκολούθουν προβαίνοντα, δὲν εἶχον συντελεσθῇ πρὸ τοῦ 1588 ἔτους. "Οθεν, τὴν ὑποθετικὴν ἔννοιαν τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ παρ' ἡμῶν μόλις ἐξακριβωθέντων ὀνοματεπωνύμων καὶ ἀριθμητικῶν ψηφίων τῆς ἡμιτελοῦς Λατινικῆς χρονολογίας, συμβιβάζοντες ἀφ' ἐνὸς μὲν μετὰ τῶν παρὰ Μαρμαρᾶ ἱστορουμένων, ἀφ' ἐτέρου δὲ μετὰ τῶν περιλαμβανομένων ἐν ταῖς παρὰ Μ. Μουστοξίδου δημοσιευθεῖσιν ἐγγράφοις τοῦ ἔτους 1588 (1), ἐν οἷς πρὸς τῷ ἐπω-

(1) Τῶν ἐγγράφων τούτων ἀφορώρων εἰς τε τὰς ζημίας καὶ τὰς λοιπὰς περιπετείας, ἀς μετ' ἄλλων πολλῶν ὑπέστη καὶ Ἀῆμος ὁ Καρτάρος, οὗ τιнос δὴ οἰκίαι ἐπιταγῇ τοῦ Μηχανικοῦ Βιτέλλη εἶχον κατηδαγισθῇ διὰ τὸν ἐν τοῖς τότε χρόνοις τειχισμὸν τοῦ ἐξωπολλίου, παραθέτομεν τὰς σχετικὰς παραγράφους, ἔχουσας αὐτολεξεῖ ὡς ἔπεται.

Presentata dinanzi al Clarissimo S.r Bailo, adì 9 Giugno 1588 per l' inf. Spett. m. Dìmo Quartano instando.

Cl.mo et Prestant.o Reg.to di Corfu. Per le passate guerre si quelle del 1537 come et del 1571 dall' incendij, ruine delle nostre case, si della prima come della seconda et ultima, che dalli fondamenti furono autate le case di

νύμφ τοῦ Μηχανικοῦ Βιτέλλη ἀναφέρεται καὶ τὸ τοῦ Ἰωάννου Κονταρίνου Προβλεπτοῦ καὶ Καπετάνου Κερκύρας, ἀμφοτέρων καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ὡς ἐρρήθη, μνημονευομένων, πειθόμεθα ἀνευδιδιάστως, ὅτι σύγχρονος τῷ 1576 ἔτει, (ἐπὶ Προβλεπτοῦ καὶ Καπετάνου Κερκύρας Ἰωάννου Κονταρίνου) ἀρξαμένῳ καὶ τῷ 1588 συντελεσθέντι τειχισμῷ τῆς πόλεως, ἐγένετο καὶ ἡ τῆς Βασιλικῆς Πύλης οἰκοδομὴ τῷ 1588 τελέως περατωθεῖσα, ἐπὶ τῆς ἐν Κερκύρᾳ Βαυλαρχίας Ἰωάννου Ἀντωνίου Φοσκαρί-

*me umill.o servitore Dìmo Quartano figlio del q.m m. Nicolò, et fatto spianata portando le piere sopra le spalle nostre sino nel luoco che si fabbricava la muraglia della fortezza, per la qual disturbance et ruina corevimo si può dire nudi alla fortezza per poter scapolar solamente la misera vita, per la qual cosa causò, che non solamente havemo perso tutto quello havevimo al mondo, xrl. però intendo giustificcar ut infra, videlicet.*

7.mo item poi, sotto l' Eccell.o Sig.r Zuanne Contarini fù meritissimo Proved. quì, dal Sig.r Fran.co Vitelli ingegner con suprema autorità dell' Eccellentissimo Senato, per colera e sdegno, che se bene le mie case fabbricate ultimamente da me dopo la ruina, et distrutte l'altre mie ch' erano in fortezza, et fattesi spianata furono molto lontane dalla fortificazione nuova del Borgo et questo fu fatto con grandissimo dispiacere dal sudetto Eccel.o Sig.r Prov. Contarini.

("Ετερον ἐγγράφον). Noi Zuan Ant.o Foscariini Bailo, Vincenzo Diedo et Alvise Venier Consiglieri di Corfù, isola xrl. per la S.a Ducal Signoria di Venezia.

Desiderando il Spet. M. Dìmo Quartano xrl. poichè dalli fondamenti furono autate le case di



νου (1), συμβούλων ἢ μελῶν τοῦ Διοικητηρίου ὄντων Βικεντίου Διέδου καὶ Ἀλοῦστου Βενιέρου (2). Τὴν δ' ἐν Κερκύρᾳ ἐπιχώριον Ἀρχὴν, ὡς Σύνδικοι, ἐκλεχθέντες ἐν 96ρίῳ 1577, ἀπετέλουν, οἱ Δῆμος Καρτάνος, Ἱππότης Κοκίνης, Στέφανος Πετρετ-

tificazione si sono smarrite tutte quelle fedì ch' esso aveva, habbiamo ad istanzia sua fatto esaminare sopra alcuni capitoli κτλ. et dicemo κτλ. che nell' occasione della nuova fortificazione di questa città, fù improvvisamente destrutte e gettate a terra le sue case, per ordine del Sig, Ferrante Vitelli, con perdita de molte sue robbe, per il che appena li figliuoli et sua moglie ebbero tempo di salvarsi dal pericolo κτλ. Data. Corcyra die XXVI Julij MDLXXXVIII (Μουστοξίδου Ἀράλεκτα ἱστορ. σελ. 192, 195 καὶ ἐπ.)

(1) Ἡδὴ εὐχολος ἀποβαίνει καὶ ἡ ὀρθὴ συμπλήρωσις τῆς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἡμιτελοῦς χρονολογίας, τασσομένων τῶν ψηφίων MDLX πρὸ τῶν ἐν τέλει αὐτῆς μόλις ἐπιφαινομένων XXVIII πρὸς συναπαρτισμὸν τοῦ ἔτους MDLXXXVIII ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὸ ἔτος 1588. Μ. Χ. Οὐχὶ πρὸ τοῦ ἔτους 1588, ἀλλὰ μετὰ τοῦτο βλέπομεν μνημονευομένην ὑπὸ τῶν ἐν Κερκύρᾳ συμβολαιογράφων τοῦ 15 αἰῶνος τὴν Βασιλικὴν Πύλιν εἰς τοὺς ἐν ταῖς ἐαυτῶν πράξεσι τῶν περιοχῶν προσδιορισμούς. Ἡ ὁδὸς Βασιλικῆς Πύλης πρὸ τοῦ 1588 ἐλέγετο ὑπότινων ἐκ τῶν συμβολαιογράφων «περιοχὴ μεγάλης ροῦρας», ἢ «Ἀγίου Δημητρίου καὶ Ἰακώβου τοῦ Πέρσου», ἐκ τοῦ πρὸς τὸ μέρος ἐκείνου ναοῦ. Ὁ Συμβολαιογράφος Θεόδ. Βασιλᾶς ἐν τινὶ πράξει του τῆς 9 Μαρτίου 1600 οὕτω πως μνημονεύει τῆς Β. Πύλης «Ἐσωθεν τοῦ μπαρμπεριοῦ τοῦ μ. Ἀρτωρίου Βοττικιώτη, κοτὰ εἰς τὸ μέρος τῆς Πόρτα Ρεάλας ἐν τῷ νέῳ κλεισμάτι Κορυφῶν.»

(2) Καὶ κατὰ τὸν ὑπὸ Hopf ἐν τέλει τῶν ἐαυτοῦ Chroniques Greco-Romaines ἐπισυναγθέντα κατὰ μέρος τῶν Ἑρετῶν

τῆνος καὶ Σάντος Βουρλιόνος εἰς ὧν τὰς οἰκογενεῖας ἀνήκον, πιθανῶς, τὰ ὑπερκείμενα τῶν παραφυλίδων τῆς Πύλης τέσσαρα μικρόσχημα καὶ ἤδη δυσδιάκριτα οἰκόσημα, τῶν μεγαλητέρων βεβαίως ἀνηκόντων εἰς τὰ ἄνω ρηθέντα μέλη τῆς Διοικήσεως.

Ἡ Βασιλικὴ ἐν Κερκύρᾳ Πύλη καὶ περ μὴ ἐπιδεικνύουσα βεβαίως πλήρη καὶ ἐντελῆ τὴν τῆς πολεμικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς λαμπρότητα. αὕτη ὅμως, κατὰ τὴν ἀξιοπιστὸν ἐμολογίαν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει εἰδημονεστάτου Ἀρχιτέκτονος Ἰω. Χρόνη, (ἀκμάσαντος ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἐκαλλιεργοῦντο καὶ ἐθεραπεύοντο μετὰ πλείονος εἰλικρινείας παρ' ὅσον σήμερον ἐν Κερκύρᾳ τὰ γράμματα, αἱ ὥραιαι τέχναι κτλ.) παρίστησιν εἰς τε τὸ ὅλον καὶ τὰς λεπτομερεῖας αὐτῆς τὸν ρυθμὸν τοῦ ἐκ Βερώνης περιωνύμου Μιχαὴλ Μικιέλη, ἢ Σαμμικιέλη (1). Κατὰ δὲ τοὺς κανόνας καὶ τὰ σχέδια τούτου, ἀνιγεθῆιστα ὑπὸ τοῦ ἱκανωτάτου καὶ ἐν ταῖς τῶν τότε χρόνων Στρατιωτικαῖς μηχανικοῖς καὶ Ἀρχιτέκτοσι τῆς Ἑνετίας διαπρέποντος Φραγκίσκου Φερδινάνδου Βιτέλλη, εἶναι, νομίζομεν, ἔργον ἄξιον ἐκτιμήσεως μᾶλλον καὶ περιποιήσεως ἢ περιφρονήσεως καὶ αἰωνίας καταδίκης, ἅτε ἔχον ἄλλα πλεονεκτήματα ἐξαγοράζοντα πάσας τὰς ἀπιθάνους τεχνικὰς αὐτῆς ἀτελείας. Τοιούτῳ δὲ τῷ ρυθμῷ τυγχάνει οὕσα ὀχοδομημένη καὶ ἡ πρὸς τὸ μέρος τῆς νέας ἀγορᾶς Πύλη τοῦ νέου λεγομένου Φρουρίου.

Ὁ Σαμμικιέλης εἰς τῶν ἐξοχωτέρων διδασκάλων τῆς τε ἀσι-

προνοητῶν κτλ. ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς τῆς Ἑρετικ. πολιτείας κτήσεσι, Βαῦλος Κερκύρας διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1585 ἕως τοῦ 1589 ὁ Ἀρτῶριος Φοσκαρίνης, Προβλεπτὴς Καπετάνος δὲ ἀπὸ τοῦ 1576 ἕως τοῦ 1578 ὁ Ἰωάννης Κορταρίνης.

(1) Ἰω. Χρόνη. Ἐγχειρίδιον Ἀσκητικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Κερκύρα 1882 σελ. 51 ἐν ἑποσμ.  
**ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ**  
 ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ  
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΗΕΟΥΡΙΟΥ



κῆς καὶ τῆς πολεμικῆς ἀρχιτεκτονικῆς οἵτινες ἤκμασαν κατὰ τὴν ἐν τῷ 15'. αἰῶνι ἀναγέννησιν τῆς τέχνης, ἐσχεδιάσαν ἐνταλεῖς παρὰ τῆς Ἑνετικῆς πολιτείας, τὴν διὰ τειχῶν περιβολὴν καὶ τὴν ὀχύρωσιν τῆς πατρίδος τοῦ Βερώνης (15). Εἰδῆμονες καλλιτέχναι ἐπισκεφθέντες τὴν καὶ διὰ τὰ περισπούδαστα καλλιτεχνικά μνημεῖα ὀνομαστὴν ταύτην πόλιν, ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἡ ἡμετέρα Βασιλικὴ Πύλη ἀρκοῦσαν ἔχει τὴν ὁμοιότητα τῇ ἐκεῖ ὑπαρχούσῃ Porta del Pallio τῇ μάλιστ' ἀπάντων τῶν ἐκεῖ ἀριστουργημάτων τοῦ Σαμμικιέλη θαυμαζομένη. Ἔστω δὲ καὶ τοῦτο εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἡ ἡμετέρα Πύλη ἐγένετο κατὰ τὸν τοῦ περιφήμου τούτου ἀρχιτέκτονος ρυθμόν.

Ὁ Σαμμικιέλης σταλεῖς ποτε παρὰ τῆς Ἑνετ. Πολιτείας, ὡς ὁ κράτιστος τῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ διδατκάλων τῆς πολεμικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, εἰς διαφόρους τῶν ἐντε τῇ Πελοποννήσῳ καὶ ἀλλαγῇ τῆς Ἀνατολῆς Ἑνετικῶν πόλεων πρὸς ὀχύρωσιν αὐτῶν, εἶδεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ ἐμελέτησε τὰ τότε κρεῖττον διατετηρημένα μνημεῖα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης. Ἐπισκεφθεὶς δ' ἐν τέλει τὰς Ἀθήνας καὶ ἰδίᾳ ἐνδιατρίψας

(1) «Ὁ περ τυγχάνει ὁμῶς ἀξιὸν προσοχῆς εἰς τὸ τεῖχος τῆς Βερώνης, εἶναι τὰ κατὰ τὸ νεώτερον σχέδιον ὀχυροποιημένα ὀχυρώματα, τὰ πρῶτα αἰνὰ ἐφάρησαν τοιοῦτον εἶδος. Ἐκ τοῦ πορήματος Verona illustrata πιστούμεθα, ὅτι ὁ πρῶτος τῆς νεωτέρας ὀχυροποιίας ἐφευρέτης ἦν Μιχαὴλ ὁ Μικιέλης Ἀρχιτέκτων ἐξ Οὐήρωος, ὁ εἰς τὴν Εὐρώπην διδάξας τὴν τέχνην ταύτην διὰ τῶν ἐν Οὐήρῳ καὶ ἐν Κρήτῃ ὀχυρώσεων ὥς ἐσχεδίασε καὶ ἀνήγειρε ὀρθοήκοις ἔτη πρὸ τοῦ νῦν γράψωσι περὶ Ὀχυρωτικῆς ἄλλοι συγγραφεῖς». (Bruten La Martinière — Grand Dictionnaire — Venise 1741 εἰς λέξιν Verone, ἐν ὑποσημειώσει.)

αὐτοῖσι περὶ τὴν μελέτην ἣτις ἀφεώρα εἰς τὸν κανόνα τὸν ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰς ἀναλογίας ὥς παρουσιάζουσι τὰ διάφορα Ἑλληνικῆς τέχνης ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ ἰδίως τὸ ἀέτωμα τοῦ Παρθενῶνος, ἐυσστηματοποίησεν εἴτα μεθ' ἱκανῆς ἐπιτυχίας εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ σχεδιασθέντα κτίρια ὃν ἐξήγαγεν ἐκ ταύτης αὐτοῦ τῆς μελέτης ἴδιον ρυθμόν, ἐν ᾧ, κατὰ τὰς τῶν εἰδημόνων κρίσεις, μετὰ τῆς τεχνικῆς ἀφελείας θαυμασίως συμβαδίζει καὶ ἡ τεχνικὴ μεγαλοπρέπεια. Πρὸ δὲ τῆς διαδόσεως τῶν περὶ ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης θεωριῶν τῶν Ρεβέτου, Στούαρτ καὶ Λερόα, ὁ Σαμμικιέλης ὀρίζων τὸ ὕψος τοῦ ἀετώματος ἐν τῇ τέχνῃ, ἐπλητρίασεν εἰς τὰς τῶν Ἑλλήνων μᾶλλον ἢ τῶν Ῥωμαίων ἀναλογίας, ὡς δείκνυται εἰς τε τὰς ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθείσας πύλας καὶ τὰ λοιπὰ δημοσὶα καὶ ἰδιωτικὰ οἰκοδομήματα διαφόρων ἐν Ἰταλίᾳ μεγαλοπολεων, ἐν αἷς ἡ ἀναλογία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε τὰ 2]13 τῆς βάτεως τῶν. Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ Σαμμικιέλης, τοιαῦτα δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν Βασιλικὴν Πύλην ὑπὸ τεχνικὴν ἐποψιν.

Ἡ Πύλη αὕτη, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν καθαίρεσιν τῆς τοῦ Ραϋμόνδου, εἶνε καὶ δεῖον νὰ θεωρῇται τὸ μόνον ἐντὸς τῆς πολεως περισωθὲν περισπούδαστον μνημεῖον ὅπερ ἀναπολεῖ ἡμῖν πατέριους ἱστορικὰς ἀναμνήσεις τῶν πρὸ τῆς πολιορκίας ἐν ἔτει 1716 καὶ μετ' αὐτὴν συμβάντων.

Ὅτι δὲ μάλιστα ἐνδοξοὶ τυγχάνουσιν οὗται αἱ ἀναμνήσεις αὗται οὐ μόνον διὰ τὴν Ἑλληνικωτάτην ταύτην γῆν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Χριστιανικὴν Εὐρώπην ὁλόκληρον, τοῦτο εἶνε ἐκ τῆς ἱστορίας δηλόν καὶ ἐκτὸς καίται πάσης διαμυριβητήσεως. Ἀξιοπίστους περὶ τοῦτου μαρτυρίας παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς τῶν ἱστορικῶν οἱ ἀκρέμονες Κορονέλλης, Βάλδος, Σάνδης, Μουστοξίδης καὶ ἄλλοι, ὀνομάζοντες τὸν ἀρχαῖον ἐπὶ Ἑνετῶν διὰ τὰ ἰσχυρὰ αὐτῆς φρούρια, **ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ**  
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ  
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ



«Τόπον ἀπρόσμαχον», «Προμαχῶνα τῆς Χριστιανότητος κατὰ τῶν ἀδιαλείπτων Τουρκικῶν ἐπιδρομῶν», «Φρουρὸν τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου καὶ τῆς Ἰταλίας» (1).

Πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν ἱστορουμένων παρατίθεμεν ἐνταῦθα τὸ ἐφεξῆς χωρίον μεταγράφοντες τοῦτο ἐκ τοῦ «Περὶ Λιτανειῶν καὶ τῆς τοῦ 1716 πολιορκίας κτλ.» ἡμετέρου πονηματίου, ἐξ ἧς ἀριδῆλως καταφαίνεται καὶ ἡ τῆς Β. Πύλης χρησιμότης κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1716 πολιορκίαν.

«Μίαν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς 7.ης πρὸς τὴν 8.ην Αὐγούστου 1716 ἔ. π., ἐξελθόντες τῆς μὲν θύρας τοῦ Σκάρπωνος 200 Γερμανοὶ καὶ 200 Σκλαβόνιοι, τῆς δὲ Βασιλικῆς Πύλης (2) καὶ τῆς Πύλης Ῥαῦμόνδου ἕτεροι 400, ἐν ὧν 800 (τὴν

(1) Ἰδὲ C. Balbo Storia d' Italia. Bastia 1849 σελ. 191. — Ὁ La-Martinieri ἐν τῷ ἱστορικῷ καὶ γεωγραφικῷ αὐτοῦ λεξικῷ λέγει· Corfou c' est la plus importante place qui ait la Republique de Venise pour tenir en bride toute la mer Adriatique. Ὁ Coronelli ἐν τοῖς περὶ Μωραίας κτλ. ἱστορικοῖς αὐτοῦ ὑπομνήμασιν, ἀναγράφει τὰδε· Corfu si è sempre da Veneti bene guardata e custodita perchè molto necessaria alla conservatione dell' impero del mare ; mentre ha porti buoni e capaci da ricoverare l' armata con molto comodo, prossime alla difesa dell' altre Isole e stati di Levante, impedindo all' armate nemiche l' ingresso in golfo, le quali non ardirebbero passare avanti, lasciandosi alle spalle un' altra armata nemica in fortissimo sito ; ond à ragione chiamasi per antonomasi, Porta del Golfo, Antemurale d' Italia, propugnacolo contro de' barbari.

(2) Ἰδὲ καὶ Botta Storia d' Italia sino al 1789. Τόμ. Β'. σελ. 948 στοίχ. 24 καὶ 25.



ἐνίσχυσιν ἔχοντες καὶ ἐτέρων 200) καὶ ἐπιπεσόντες κατὰ τῶν Τούρκων οἵτινες εἶχον καταλάβῃ μὲ θυσίαν 542 χριστιανῶν μαχητῶν καὶ 30 ἀξίωματικῶν, ἅπαντα τὰ πρὸς τὴν Βασιλικὴν Πύλην καὶ τὴν Πύλην Ῥαῦμόνδου μέρη, ἅτινα οἱ ἡμέτεροι διαταγῇ τοῦ Στρατάρχου ἔκαιον, ἀπώθησαν αὐτοὺς ἐκ τῶν περιχαρακωμάτων τῶν μέχρι τῆς ὑπώρειας τοῦ Ἀβραμιαίου λόφου καὶ κατέλαβον τὰ παρ' αὐτῶν κατεχόμενα μέρη».

Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἄλλοις ἔτι πολλοῖς καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας γνωστοῖς περιστατικοῖς τῆς ἐν ἔτει 1716 πολιορκίας, ἡ Βασιλικὴ Πύλη, ἣτις ἐχρησίμευε τότε καὶ ὡς σταθμὸς τοῦ Στρατάρχου Σχούλεμβουργ, ὅποθεν ἐδίδοντο κατὰ τὰς κρίσεις ἐκεῖνας περιστάσεις αἱ οἰκείαι διαταγαὶ (1), ἀναμνησθεὶς εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ ἐν τῇ πολιορκίᾳ συμβάντα τῆς 8.ης Αὐγούστου 1716 ὅτε 12,000 Τούρκοι λυσσώδως ἀλλαλάζοντες ἐκυρίευσαν τὸν Σκάρπωνα καὶ τὸ ἐμπροσθεν τοῦ κερατοειδοῦς προμαχῶνος τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου ὀχύρωμα, οὐχὶ μακρὰν τῆς Πύλης, ἂν δὲν ἀπατᾷ ἡμᾶς ὁ ὀφθαλμὸς, κείμενον, καὶ ἐν τέλει τὴν καλὴν ἐκείνην καὶ περιβόητον νίκην ἣν ἤρατο τότε, ὁ αἰμννηστος Σχούλεμβουργ.

Ἡ Βασιλικὴ Πύλη, ἡ καθαιρεθεῖσα Πύλη Ῥαῦμόνδου, οἱ προμαχῶνες Σαραντάρη καὶ Ἀγίου Ἀθανασίου (2), ὁ Σκάρπων

(1) Il maresciallo per essere più vicino ad ogni bisogno alloggiarsi anche per la notte, come stava nel giorno, nel volto della Porta Reale, da dove spediva gli ordini opportuni, e consigliava coi generali, cogli ingegneri, colle genti d' artiglieria e minatori e prescriveva i lavori da farsi per resistere e prevenire le offese. Ὁρα ἐπιστολὴν περὶ πολιορκίας τοῦ Κερκυραίου Σινταγμοῦ Δ. Στρατηγοῦ ἐν τῷ Giornale di Legislazione κτλ. Τόμ. Β'. σελ. 124.

(2) Τὸν προμαχῶνα Ἀγίου Ἀθανασίου τὸ ὄνομα διάφοροι ἱακωβατεῖος  
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ  
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ



καὶ τὰ περίξ καὶ καταντικρὺ τῆς Βασιλικῆς Πύλης μέρη, εἰσὶ πάντα βεβαμμένα ἐκ τοῦ αἵματος τῶν καρτεροφύχων προπατόρων μας, καὶ ἀναμιμνήσκουσιν ἡμῖν τοὺς σπουδαίους κινδύνους εἰς οὓς καὶ τότε καὶ ἄλλοτε εὐρέθη ὄχι μόνον ἡ Κέρκυρα ἀλλὰ ταύτης ἕνεκα καὶ μέρος τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης (1). Εἶνε ταῦτα πάντα μέρη, ὧν χάριν ἡ Κέρκυρα πλέον ἢ ἅπαξ διέσωσε τὸν Ἀδριατικὸν καὶ εἰς ὧν τὸν συναπαρτισμὸν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τὴν κατασκευὴν εἰργάσθησαν μοχθήσασαι ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἅπασαι ἀδιακρίτως αἱ τάξεις τῶν κατοίκων τῆς ὅλης νήσου, ὡς ἀριδῆλως τεκμηριοῦται τοῦτο ἐξ ἐπισήμων τοῦ ἔτους 1588 ἐγγράφων παρὰ Μιχαὴλ Μουστοξίδου δημοσιευθέντων ἐν τοῖς περὶ Κερκύρας Ἱστορικο-φιλολογικοῖς ἀναλέκτοις τοῦ κλεινοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Εἶναι μέρη αἰείποτ' ἀξιωθέντα τοῦ δικαίου τῶν παρελθουσῶν γενεῶν σεβασμοῦ, οἷον! καθωσιωμένα τεμένη πατρῶων ἱστορικῶν παραδόσεων, διότι πᾶς λίθος αὐτῶν εἶνε καθημαγμένος.

Πρόσφορον δ' ὑπολαμβάνομεν, εἰς τοῦτο τοῦ λόγου περιελθόντος, τὴν ἐνταῦθα παράθεσιν τῆς οὐκ' ἄλλοτρίας μὲν τῷ θεματι, περιεκτικωτάτης δὲ καὶ τὰς ἐν προκειμένῳ ἡμετέρας δοξασίας διατρανώσης καὶ στηριζούσης ἀπαντήσεως τοῦ περικλεοῦς Μουστοξίδου εἰς τὸν Ἀρμυστὴν Δούγλαν, εἰρωνικῶς ἐπαναλαβόντα ἐν τῷ πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν ὑπουργὸν τῆς Ἀγγλίας Νορμανβὺ γνωστῷ διαγγέλματι, τὸ παρ' ἐκείνου δοθὲν ἐπίθετον ἐνδοξῶν εἰς τοὺς Ἑνετικούς προμαχῶνας ἐκείνους, εἰς ὧν τὴν κα-

τῶν ἀλλοδαπῶν ἱστορικῶν ἐν οἷς καὶ ὁ Βόττας (Μέρ. Β'. σελ. 1949 στοιχ. 2 τῆς Storia d' Italia) μετέβαλλεν εἰς Ἄγιον Ἀρτόριον.

(1) Κατὰ τὰς τρεῖς πολιορκίας τῆς νήσου ἐν ἔτεσι 1537, 1571 καὶ 1716.



θαίρεσιν εἶχεν ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις προβῆ (τῷ 1837) ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς τότε Ἰονίου Νομοθετικῆς Συνελεύσεως. (1) ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς ἡ σχετικὴ μετάφρασις.

«Ὁ Κύριος Ἰωάννης Ἀννίνος ὑπέβαλε πρότασιν περὶ τῶν φρουρίων. Ἡ Συνέλευσις ἐν τῇ στιγμῇ τῆς συγκλήτεως αὐτῆς εἶχεν ἰδῆ μέρος τούτων καθαιρούμενον, πάντες δ' ἐδείκνυντο τεθλιμμένοι. Οὐδὲν τὸ παράδοξον. Ὁ Κύριος Χάρδ Δούγλας ἐπαναλαμβάνει μετ' εἰρωνικοῦ τόνου τὸ ἐπίθετον ἐνδοξά ὅπερ ἐγὼ ἀπέδωκα εἰς τὰ φρούρια ἐκεῖνα. Καὶ διατι ὄχι; Ἡ Εὐρώπη ἐσπευσεν ἵνα ὑπὲρ αὐτῶν παλαίσῃ. Ἡ Εὐρώπη διεφιλονείκησε περὶ τῆς κατοχῆς τῶν. Ἡ Ἱστορία τὰ ἐδοξάτεν. Ἡ Διπλωματία ἐποίησάτο αὐτὰ ἀντικείμενον τῶν ἑαυτῆς διαπραγματεύσεων καὶ οἱ Ἰόνιοι εἰς αὐτὰ ὀφείλουσι πρὸ παντὸς ἄλλου τὴν Βρετανικὴν προστασίαν. Ἐάν δ' εὐαίσθητος λαὸς ὅστις μὲ τὴν φαντασίαν αὐτοῦ διδὲι ζῶην καὶ αἰσθητὴν εἰς αὐτὴν τὴν ἀδρανῆ ὕλην, διὰ τῶν τειχῶν ἐκείνων ἀναμιμνήσκεται τῶν διαρκῶν κόπων οὓς οἱ προπάτορες αὐτοῦ ὑπέστησαν διὰ νὰ τὰ ἀνεγείρωσι, τοῦ πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν χυθέντος αἵματος, τῆς ἐθνικότητος, τῆς θρησκείας, τοῦ ὑπ' αὐτῶν διασωθέντος πολιτισμοῦ, ἐγὼ πιστεύω, ὅτι οὗτος ἀξιοῦται τοῦλάχιστον, συγγνώμης» (2).

(1) Μεταξὺ τῶν τότε καθαιρεθέντων τειχῶν συγκατελέγετο καὶ ἡ ἱστορικὴ Πύλη Παῦμόρδου.

(2) Il Signor Giovanni Annino, mosse una proposizione sulle fortificazioni. L'Assemblea nel momento della sua convocazione ne aveva visto atterrate una parte e tutti mostravansi afflitti. Ne è meravigliata. Sir Howard Douglas ripete con tuono ironico l'epiteto di gloriose che io ho dato a quelle fortificazioni. E perchè nò? L'Europa è corsa a disputare per esse, l'Europa se n'è disputato

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ  
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ



Τοσαῦται καὶ τοιαῦται αἱ περὶ τῆς Βασιλικῆς Πύλης δυσπρόριστοι εἰδήσεις, ἃς πολλαχόθεν ἀποθηταυρίσαντες, ἀρκούσας νομίζομεν, ἂν οὐχὶ ν' ἀντικρούτῃσι τὸ περὶ καθαιρέσεως αὐτῆς σκαιότατον βούλευμα, τοῦλάχιστον νὰ συντελέτῃσι καιρίως εἰς ἃ κίρουν τῶν μετ' ἀκαιρίμης γλώτσης παρατραυλιζομένων κατὰ τοῦ σεπτοῦ μνημείου, ὡς ἀπεκάλεσεν αὐτὴν πολυῖδρις ἀνὴρ, εἰς οὗ τὴν σεβαστὴν γνώμην στηριχθεῖσα ἡ ἐν ἔτει 1887 Δημοτικὴ τῆς Κερκύρας ἀρχή, πάνυ φιλοτίμως διεγνώσατο τὴν ἐκ τοῦ τάφου τῆς ἀδοξίας εἰς θαλερὸν βίον ἀνάκλησιν αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀξιότιμος Κ.ος Α. Μεταξᾶς τότε Νομάρχης Κερκύρας, ὁ τὰ τοιαῦτα γεραρὰ μνημεῖα ἔκτε τῆς Ἑπτανησιακῆς Ἱστορίας καὶ δὴ καὶ ἐξ οἰκογενειακῶν παραδόσεων εἴπερ τις καὶ ἄλλος γινώσκων νὰ ἐκτιμᾷ καὶ σέβηται, τὸ ἄριστον τοῦτο βούλευμα τῆς εἰς νέον στάδιον δόξης ἐπαναγωγῆς τοῦ μνημείου, προσηκόντως ἐνέκρινε.

Ἐν Κερκύρᾳ τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1892.

*il possesso, la storia le ha celebrate, la diplomazia le ha fatte soggetto delle sue trattative, ed i Jonj vanno principalmente ad esse debitori della protezione Britannica. E se un popolo sensibile che colla sua immaginazione dà vita e sentimento alla stessa materia inerte, in quelle mura rammenta le fatiche durate da suoi maggiori per erigerle, il sangue sparso per difenderle, la nazionalità, la religione, l' incivilimento da quelle preservato, io credo che almeno si meriti indulgenza. (Mustoxidi. Confutazione al Dispaccio 10 Aprile 1840 di Douglas sc.l. 53—54).*

Ἐν Σελίδι 14, στίχ. 1 ἀντὶ βινούβρας, ἀντὶ βινούβρας.

Εν -11- 26 -11- 22 -11- Νορμανδία -11- Ρωσία

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ  
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ



ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧΜΗΣ.



**ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ**  
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ  
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ